

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 6.

Onsdagen den 28 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Linders**, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Enhörnings interpellation angående mul- och klövsjukans bekämpande m. m., erhöll ordet och yttrade: Riksdagens första kammare har den 16 januari 1925 lämnat sitt bifall till en av herr E. A. Enhörning till kammaren gjord anhållan att till mig få framställa följande spörsmål:

»1) Är det icke herr statsrådets avsikt att, såsom verksammaste medel till att förhindra mul- och klövsjukans spridande över landet, målmedvetet låta använda nedslaktningsmetoden?

2) Finner sig herr statsrådet, efter vad jag här framhållit, böra förelägga riksdagen förslag dels om skärpta straffbestämmelser för överträdande av till förhindrande av mul- och klövsjuka meddelade föreskrifter, dels ock om obligatorisk statlig försäkring av landets nötkreatur, åtminstone i våra södra län, till förekommande av de genom mul- och klövsjuka försakade stora förlusterna?»

Den första av interpellantens frågor kan jag besvara jakande. Då emellertid interpellationen synes ha föranletts av Kungl. Maj:ts beslut den 14 januari i år att upphöra med ett tilläpande i allmänhet av nedslaktningsmetoden i Malmöhus län samt vissa delar av Kristianstads län, vill jag såsom en motivering till mitt svar redogöra för de omständigheter, som ledde till ovannämnda beslut. Den 8 november 1924 konstaterades mul- och klövsjuka på Ornstorps gård i Ottarps socken av Malmöhus län. Från och med nämnda dag till den 13 januari 1925 smittades därefter inalles 321 besättningar av sjukdomen, och under denna tid har nedslaktningsmetoden konsekvent tillämpats med undantag för tvenne besättningar, å Säbyholm och Bälteberga. Epizootien tilltog stadigt i häftighet från vecka till vecka. Från 2 fall under veckan 5—11 november hade den växt till 25 fall under veckan 26 november—2 december. Under sista veckan 1924 var antalet smittade besättningar 43 och under veckan 7—13 januari 1925 82. Under tiden närmast efter årsskiftet yppade sig vissa svårigheter för ett ändamålsenligt tilläpande av nedslaktningsmetoden. På grund av epizootiens ökade omfattning räckte veterinärpersonalen icke till, med påföljd att de smittade besättningarna ofta finge stå åtskilliga dagar, innan nedslaktningen ägde rum. Givet är, att härigenom syftet med nedslaktningen, smittohärdarnas omedelbara förstörande, i viss mån förfelades. Då emellertid enligt mitt förmenande ännu ingen annan effektiv metod för mul- och klövsjukans bekämpande än nedslaktningen finnes utexperimenterad, var mitt hopp alltjämt att denna genom arbetskrafternas förstärkning och andra åtgärder ändå till sist skulle föra till målet, sjukdomens utrotande i landet. Epizootiens intensitet tilltog likväl, och allvarlig farhåga uppstod, att nedslaktningsmetodens tilläpande inom de mest utsatta delarna av Skåne icke skulle leda till begräns-

ning av farsoten. Genom att binda de krafter, som utanför nyssnämnda område verksamt borde kunna bekämpa sjukdomens vidare spridning vid en kanske olöslig uppgift, kunde tänkas att begränsningen av farsoten i stället försvårades. Innan denna farhåga hunnit taga fastare form, ställdes emellertid plötsligt frågan rörande området för nedslaktningsmetodens tillämpning på sin spets, därigenom att den stora och ur avelssynpunkt värdefulla besättningen å Alnarp den 11 januari 1925 förklarades smittad av sjukdomen. På grund av lokala förhållanden visade det sig mycket svårt att för denna besättning föreskriva samma isoleringsbestämmelser, som utfärdats för Säbyholm och Bälteberga, att tillåta dylika av lindrigare beskaffenhet ansågs omöjligt, om samtidigt nedslaktningsmetoden skulle begagnas i full utsträckning, och att slutligen nedslakta denna besättning, för det fall man kunde misstänka, att det redan efter några veckor ändå bleve nödvändigt att vidtaga inskränkningar i nedslaktningsmetodens tillämpning, föreföll icke förenligt med ett klokt handlande. I de överläggningar, som ägde rum med anledning av frågan om Alnarpsbesättningens öde, deltog även de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 januari 1925 av mig tillkallade sakkunniga för utredning angående åtgärder för bekämpande av mul- och klövepizootien inom landet. Ur dessa överläggningar framgick den mening, att det syntes osannolikt, att det skulle lyckas att genom nedslaktningsmetodens användande hålla farsotens utbredning i västra och södra Skåne inom gränserna för det ekonomiskt rimliga. — Jag kan här inskjuta, att kostnaderna från epizootiens början den 8 november 1924 till här avhandlade tidpunkt uppgingo till nära 7 miljoner kronor. — Däremot tycktes erfarenheten ge vid handen, att de glesare bebyggda trakterna i norra och nordöstra Skåne utgjorde i viss mån ett hinder för farsotens utbredning, varför det syntes vara riktigt att koncentrera tillgängliga krafter på begränsandet av farsoten till Malmöhus län och ett par därintill gränsande mindre områden av Kristianstads län. Därjämte ansågs det förenat med åtskilliga olägenheter att kreatursstammen i vissa trakter alltför mycket decimerades.

Då ärendet krävde ett snabbt avgörande, ansågs icke remiss medhinnas till vederbörande ämbetsverk utan kallades representanter för medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen till överläggningar med regeringen, varvid infunno sig generaldirektören Buhre och medicinalrådet Kjerrulf respektive generaldirektör Insulander och byråchefen von Zweigbergk. Representanterna för medicinalstyrelsen ansågo nedslaktningsmetoden som det enda effektiva medlet för mul- och klövsjukans bekämpande och ville därför icke tillstyrka ett avsteg från denna metods användning, men om regeringen höll före, att stamping-out-förfarandet av statekonomiska skäl måste helt eller delvis övergivas, yttrade de, att medicinalstyrelsen naturligtvis fick böja sig härför. Representanterna för lantbruksstyrelsen åter ansågo starka skäl tala för att ett försök gjordes, att medan sjukdomens utbredning ännu var begränsad till förut berörda delar av Skåne och innan hänsynen till statens ekonomi förbjöd ett sådant förfarande en kamp uppogs på den nya linje, som ovannämnda glesare bebyggda trakter utgjorde, med begagnandet av nedslaktningsmetoden utanför densamma. För inställandet av regelmässig nedslaktning innanför linjen talade dessutom det förhållandet, att där fanns det förnämsta avelsmaterialet inom landet av svartbrokig låglandsboskap, varför det kunde befaras att med den utsträckning sjukdomen syntes få denna avel genom nedslaktningen skulle komma att lida ett avbräck, som kunde ödelägga årtiondens trägna avelsarbete. Som ytterligare skäl talade dessutom faran av sjukdomens spridning till även de landsdelar, där den animala produktionen är lantbrukets så gott som enda förvärvsmöjlighet. Alla krafter borde därför koncentreras på förhindrandet av en sådan spridning av sjukdomen. Representanterna ansågo dock att med inskränkningen av nedslaktningsmetodens användning borde förenas kraftiga åtgärder till förhindrande av smittans sprid-

ning. — Dessa uttalanden har sedermera lantbruksstyrelsen i skrivelse till mig den 19 januari 1925 gjort till sina.

På grund av vad som framkom vid ovannämnda överläggningar, ansåg jag mig böra tillstyrka Kungl. Maj:t att besluta, att tillämpningen av nedslaktningsmetoden i allmänhet skulle upphöra inom hela Malmöhus län och tre häradet av Kristianstads län. Denna min tillstyrkan var förestavad just av den mening, att nedslaktningsmetoden är det verksammaste medlet till förhindrande av mul- och klövsjukans spridning, men också av den uppfattningen, att ett konsekvent genomförande av metoden inom de mest härjade delarna av Skåne skulle ställa myndigheterna inför en så olöslig uppgift och medföra en sådan påfrestning av statens finanser, att man slutligen skulle komma att stå maktlös inför farsotens spridning till landets övriga delar. Vad som skett, är en koncentrerings bakåt, ett uppgivande av en ohållbar försvarslinje och en samling av alla kampmedel i en ny linje.

Huruvida erfarenheten kommer att bestyrka riktigheten i de av mig nyss angivna utgångspunkterna för Kungl. Maj:ts här ifrågavarande beslut eller ej, därom är ännu för tidigt att döma, då endast tvenne veckor förflutit, sedan beslutet fattades. Siffrorna för sjukdomens utbredning under dessa veckor, jämförda med motsvarande uppgifter från tiden förut, synas dock ge vid handen, att farsoten skall kunna begränsas till de delar av Skåne, där nedslaktningsmetoden uppgivits. Under veckan $^{14}/_1$ — $^{20}/_1$ ha visserligen inträffat 44 fall utanför nyssnämnda område mot allenast 14 veckan förut. Den höga siffran beror emellertid på en s. k. mejerismitta, som den 14 januari 1925 konstaterades inom Älvsborgs län. För de fem dagarna $^{21}/_1$ — $^{25}/_1$ har motsvarande siffra sjunkit till 21, vari likväl äro inbegripna några fall härstammande från samma smitthärd. Det synes mig därför icke finnas tillräcklig anledning att tillgripa alltför rigorösa åtgärder varken för avspärning av det smittade området i Skåne från landets övriga delar eller för isoleringen inom förstnämnda område. Den vädjan att iakttaga försiktighet med anledning av farsoten, som Kungl. Maj:t i samband med ovanberörda beslut riktade till befolkningen, har i förening med den större risken sålunda visat sig ganska verksam. Å andra sidan torde alltför stränga bestämmelser också vara omöjliga, då det icke kan anses rimligt att hindra det ekonomiska livets nödvändigaste funktioner. Samtidigt som Kungl. Maj:t föreskrivit skärpta bestämmelser rörande behandling av mjölk i mejerier, ha vederbörande länsstyrelser i Skåne i anslutning till Kungl. Maj:ts beslut av den 14 januari 1925 föreskrivit lättnader för mjölkförsäljningen från jordbruket. Därjämte ha länsstyrelserna utfärdat nya direktiv för veterinärerna avseende att bättre möjliggöra de sjuka djurens skötsel och vård. Slutligen vill jag meddela, att enligt beslut av Kungl. Maj:t i går dels serumtillverkning skall upptagas i Malmö, varefter genom serumbehandling dödligheten bland ungdjuren, som ju äro värst utsatta för sjukdomen, bör kunna betydligt förminskas och därigenom i samma mån förlusterna, dels och länsstyrelsen i Malmöhus län anvisats medel för andrandet av civil bevakning av de isolerade gårdarna.

Interpellantens andra fråga synes mig sönderfalla i tvenne från varandra skilda spörsmål, nämligen

1) frågan om skärpta straffbestämmelser till hindrande av dessa föreskrifters överträdande; och

2) frågan om en obligatorisk statlig försäkring av nötkreatur, åtminstone i de södra länen, till förekommande av de genom mul- och klövsjukan förorsakade stora förlusterna.

Vad det första av dessa spörsmål beträffar vill jag hänvisa till att jag den 7 januari 1925 erhöi Kungl. Maj:ts tillstånd att tillkalla sakkunniga för utredning och förslag angående åtgärder till bekämpande av mul- och klövsjukan. I de sakkunnigas uppdrag ingår även övervägandet av frågan om skärpta straff-

bestämmelser. Beträffande det mera aktuella behovet i detta avseende kan jag meddela, att härom sedan någon tid inom medicinalstyrelsen pågår utredning, vilken snarast torde komma att överlämnas till Kungl. Maj:t, varefter jag omedelbart ämnar upptaga densamma till prövning.

I fråga slutligen om anordnandet av en obligatorisk statlig försäkring av nötkreatur till förekommande av den genom mul- och klövsjukan förorsakade stora förlusterna vill jag erinra om ett förslag till fördelning av genom mul- och klövsjukan uppkommande ekonomisk risk mellan staten och djurägaren genom kreaturens försäkring i enskild anstalt, som Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget i Stockholm den 23 februari 1921 ingav till dåvarande chefen för jordbruksdepartementet med åberopande av en av herr Pehrsson i Bramstorp m. fl. inom riksdagens andra kammare samma år väckt motion nr 58. Över detta förslag hava utlåtanden avgivits av medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen och försäkringsinspektionen gemensamt, vilka ämbetsverk därvid överlämnade utlåtande av hushållningssällskapens ombud samt av statskontoret. På grund av vad i yttrandena anförts beslöt Kungl. Maj:t den 9 maj 1924, att framställningen icke skulle till någon åtgärd föranleda. Handlingarna i ärendet hava emellertid numera överlämnats till ovannämnda sakkunniga, vilka jämväl ha att överväga ifrågasvarande spörsmål.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Jag är herr statsrådet stor tack skyldig för det sakkunniga och allsidiga svaromål herr statsrådet lämnat å min med kammarens tillstånd avgivna interpellation. Sedan jag framställde denna, har mul- och klövsjukan med en lavinartad fart spritt sig i våra södra län, och dagligen hava ingått och ingå tyvärr alltjämt rapporter om dess fruktansvärda framfart, påvisande att en del dagar över tusen klövdjur blivit angripna därav. Av en notis i en av dagens morgontidningar framgår, att under gårdagen blevo icke mindre än 29 skånegårdar hemsökta av denna farsot, och detta representerar icke mindre än 975 nötkreatur och 467 svin. Av medicinalstyrelsens cirkulärskrivelse till vissa länsstyrelser framgår även, att nu hotas hela landet och särskilt mellersta Sverige av den fruktansvärda sjukdomen. Man kan då fråga sig: Vad kan vara orsaken till sjukdomens ökade spridning? På den frågan synes mig intet annat godtagligt svar stå till buds, än att nedslaktningsmetoden icke målmedvetet använts. Med den erfarenhet vi ha från Danmark, borde vi icke ha frestats att försöka oss på isoleringsmetoder, som kostat detta land miljoner kronor, räknade i tiotal. Med sjukdomens hastiga och elakartade spridning i vårt land vågar jag dock framhålla, att ett experimenterande med andra botemedel säkerligen varit och är under nuvarande omständigheter ett mycket djärvt och riskabelt steg, så mycket mer som *vi* sannerligen icke på långt när synas ha varit fullt mobiliserade att hämma sjukdomens spridning, än mindre minska densamma, varemot vi äga en god erfarenhet från föregående år, att epizootien hittills i vårt land endast kunnat hämmas och bekämpas medelst nedslaktning.

Vad det nya medlet, isoleringsmetoden, beträffar, har erfarenheten därav från andra länder, närmast Danmark, visat, att sjukdomen genom den av Kungl. Maj:t nu inslagna s. k. isoleringsmetoden sedan är tillbaka där blivit permanent. Likadant är förhållandet i många andra länder i Europa, t. ex. Holland, varest denna metod enligt beräkning visat, att förlusterna för såväl det allmänna som det enskilda blivit många gånger större än nedslaktningsmetoden, vilken metod visade sig för några år sedan mycket effektiv i England, varest — oaktat dess då lavinartade utbredning — man slutligen kunde notera endast ett eller annat fall per vecka, varefter sjukdomen så småningom helt och hållet upphörde. Lantbruksstyrelsens yttrande om kreaturspesten går ut därpå, att isoleringsmetoden endast kan tillrådas, om alla absolut tillförlitliga åtgärder

kunna vidtagas till förhindrande eller åtminstone till minskande av sjukdomens spridning till övriga delar av landet.

Medicinalstyrelsen understryker mycket kraftigt denna uppfattning och har nu till sjukdomens förhindrande under utredning ett förslag till skärpta bestämmelser, som snarast skola ingivas till Kungl. Maj:t. Det synes mig då, att Kungl. Maj:t icke borde hava frångått stamping-out-metoden, förr än sådana skärpta straffbestämmelser för överträdande av till sjukdomens förhindrande meddelade föreskrifter hunnit bliva av medicinalstyrelsen utarbetade och av Kungl. Maj:t godkända för tillämpning och efterrättelse. Först då, synes det mig, borde Kungl. Maj:t hava utfärdat bestämmelser om att försöksvis använda den s. k. isoleringsmetoden i vissa delar av Malmöhus och Kristianstads län eller eventuellt annorstädes. Medicinalstyrelsens cirkulär, vari den bland annat påpekar, att »mul- och klövsjukan nu hotar hela landet», uppmanar särskilt mellersta Sveriges kreatursägare att allvarligen och ofördröjligen vidtaga vissa försiktighetsmått. Om nu verkligen epizootien hotar hela landet, vilket synes troligt, så borde väl denna cirkulärskrivelse hava utgått till samtliga länsstyrelser i vårt land, vilka ännu icke erhållit dylika instruktioner, så mycket mer som sjukdomen för några år sedan angrep några djurbesättningar så nordligt som i västra Jämtland, utan att då hava berört någon annan del av vårt land. Man lyckades då hastigt stoppa den genom stamping-out-metoden och andra åtgärder. Faran är nu mycket större, än då epizootien föregående gånger uppträtt i vårt land. När som helst kan den i hög grad elakartade sjukdomen genom smitta sprida sig till skilda ställen i vårt land. Då vi hittills endast genom stamping-out-metoden lyckats bekämpa sjukdomen och hava erfarenhet därom även från England, så synes den mig målmedvetet böra användas, varhelst den skulle bryta ut. Erfarenheten från Danmark, synnerligast Själland, som nu är en enda elakartad härd för epizootien, bjuder oss verkligen att använda den mest radikala metod, som förut frälst oss från farsoten, för att bekämpa och övervinna densamma. Skärpta straffbestämmelser för hindrande av föreskrifternas överträdande äro, som sagt, nu under utarbetande i medicinalstyrelsen, och jag hoppas, att dessa mycket snart måtte se dagens ljus och att utan dröjsmål förordning därom måtte utgå.

Beträffande en obligatorisk försäkring av nötkreatur till förekommande av de stora förlusterna, äro vi säkerligen alla tacksamma, att herr statsrådet dragit fram Skandinaviska kreatursförsäkringsbolagets förslag därom av den 23 februari 1921, varöver redan medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen och försäkringsinspektionen avgivit gemensamt utlåtande och remitterat ärendet till de nu tillsatta sakkunniga, vilka jag hoppas snart komma att avgiva sitt utlåtande, vilket kan utgöra stommen till en förordning eller eventuell lag, avseende försäkring av nötkreatur mot mul- och klövsjukan och andra smittsamma sjukdomar. Jag delar alltså herr statsrådets uppfattning, att stamping-out-metoden ännu måste användas i hela landet och beklagar, att denna metod frångåtts i vissa delar av Malmöhus och Kristianstads län, men då nu detta en gång har skett, så få vi väl hoppas, att man därav kan hämta lärdom och erfarenhet för kommande tider, om denna farsot igen skulle hemsöka vårt land.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr greve och talman! Det ligger ju nära till hands att begagna tillfället att yttra sig något i denna fråga, och jag vill då säga det, att den relation som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nu givit är alldeles riktig, men förhållandena äro ju sådana, att det kan givas anledning till både klander och erkännande. Man kan måhända beklaga att man icke varit tillräckligt förutseende att i god tid vidtaga åtgärder för bekämpande av denna sjukdom. Det var ju så, att faran låg oss mycket nära i ett grannland, och de medicinska myndigheterna borde kanske något

tidigare haft ögonen mera öppna och vidtagit några kraftigare åtgärder och åtminstone något mera planerat förberedande åtgärder för att hindra sjukdomens införande i vårt land. Jag menar, att i detta som i vissa andra fall borde man haft en försvarsplan uppgjord och en mobiliseringsplan liggande färdig att träda i tillämpning på ett kraftigare sätt än förhållandet varit. Vi ha ju vid tidigare inträffade sjukdomsfall här i landet lyckats att genom nedslaktningsmetoden få slut på sjukdomen fort nog. Och man hade hoppats, att så skulle ske även denna gång, men tyvärr har det icke lyckats. Det kan ju vara svårt att bestämt säga, men om vi varit något bättre rustade, skulle det kanske ha lyckats. Jag syftar därmed på att nedslaktningsmetoden borde kanske satts i gång något snabbare, än vad förhållandet varit, och att bevakningsåtgärderna och dylikt borde ha varit något bättre ordnade, än vad de visat sig vara.

Nu är det icke svårt att klandra efteråt, och det kan sägas, att man borde ha kommit fram med dylika förslag själv i god tid, och jag erkänner, att den ene lika så väl som den andre kan bära ansvar härutinnan. Jag framställer därför icke denna min anmärkning så, att den bör uppfattas såsom ett direkt klander, utan jag endast konstaterar förhållandet såsom det nu är. Kanske kan det bliva för oss en lärdom för framtiden, ifall vi någon gång skulle bliva befriade från sjukdomen. Att man nu skulle, såsom medicinalstyrelsen föreslagit, fortsätta med nedslaktningsmetoden i dessa mera tätt befolkade trakter och där kreatursstockarna äro synnerligen talrika, finner jag alldeles hopplöst, sedan sjukdomen tagit en sådan spridning som den gjort. Sedan man nu uppgivit den naturliga försvarslinjen, som ju var landets gräns, och försökt göra upp en annan längre in i landet, så att man släppt in fienden i en del av landet, men sedan försöker försvara de övriga delarna, kan det bero på huruvida detta kan lyckas. Givetvis är det av vikt, att man då, på samma gång man begagnar nedslaktningsmetoden inom övriga delar av landet, också icke drager sig för att vidtaga alla möjliga åtgärder till förhindrande av smittans vidare spridning. Det torde dock numera vara en tämligen allmänt utbredd mening, att smittan i regel sprides genom personlig överföring; och då har man dessa ågärder, som man försöker vidtaga i största möjliga utsträckning, att länsstyrelserna, med begagnande av den makt och myndighet de hava, hindra tillfälliga folksamlingar av alla slag, som man icke kan anse vara absolut nödvändiga. Det är dock tydligt, att man icke kan sträcka dessa förbud hur långt som helst, därför att det skulle leda till omöjliga konsekvenser. Man kan givetvis förhindra nöjes-tillställningar såsom mindre nödiga, men när man gör detta, får man taga i betraktande, att en massa människor hava sin utkomst av att ordna och arrangera dylika tillställningar, och dessa bliva givetvis lidande i sin utkomst. På samma gång man förbjuder människor att komma tillsammans vid sådana tillfällen, skulle man också förhindra folk komma tillsammans på järnvägsresor, i omnibusar, i butiker och sådant, och det är givetvis omöjligt att försöka hindra människor komma tillsammans vid alla sådana tillfällen.

Vidare i fråga om kommunikationsmedlen kan man ju taga under övervägande, huruvida förbud borde utfärdas mot transporter av vissa slag. Om man tänker på biltrafiken, så är det ett kommunikationsmedel, som kommit till användning under senare år, nämligen transport av klövbärande djur per bil. Detta började tillämpas först för ett par år sedan. Tidigare förekom det icke, utan djuren transporterades med häst och vagn till närmaste järnvägsstation, och sedan hade man järnväg till vederbörande avsättningsort. Nu kan man säga, att om man förbjuder transport av klövbärande djur med bil, så får man förbjuda annan transport med bil också. Men faran är givetvis störst, där klövbärande djur finnas som äro smittförande. Det förekom ett typiskt fall i Kristianstads län, som förut varit tämligen skyddat, nämligen i södra delen av länet, där man transporterade djur med lastbil 5 å 6 mil upp och därvid

spridde smitta. Vi lyckades dock slå ned sjukdomen där, men vi få se hur det kommer att gå. Detta var ett typiskt fall. Hade den trafiken varit förbjuden, hade man troligen undvikit dessa två fall av smitta, som kostade statsverket 50 à 60 tusen kronor. Det har begärts från länsstyrelsen, att dylika transporter skulle förbjudas, men jag vet icke, om Kungl. Maj:t ännu har bifallit, eller om Kungl. Maj:t kommer att lämna bifall till detta.

Det torde vidare kanske vara anledning att här vid detta tillfälle påpeka att, om nu isoleringsmetoden skall användas, man får hoppas, att icke åtgärderna bliva alltför stränga för dessa jordbrukare, som måste isoleras. Man måste tänka på att det ordnas så, att de få avsättning för sina produkter, både animala och vegetabiliska, ty annars kan det leda till sådana ekonomiska konsekvenser, att det icke blir någon möjlighet för dem att reda sig.

Vidare är det naturligtvis önskvärt, att statsverket kunde göra någon uppoffring för att de måtte kunna få behålla sina sjuka djur och att de få tillgång till veterinärer och serum, så att sjukdomens följder i möjligaste grad mildras.

Jag skall passa på tillfälle att vädja till herr jordbruksministern — jag är övertygad om att han gör det ändå, men jag tillåter mig understryka det — att han måtte i möjligaste mån försöka ordna dessa saker på bästa möjliga sätt. Den obligatoriska försäkringen, som omtalats här, varigenom det skulle åläggas djurägarna att betala en avgift, som väl närmast skulle utgöra en fond för att betala de kostnader, som skulle krävas för att hämma sjukdomen eller för att utbetala de ersättningar som bliva erforderliga, den kan synas vara berättigad och att man borde ålägga samtliga djurägare i riket att erlägga denna avgift. Men vad blir detta annat än en extra beskattning? Liksom man är skyldig att försvara sig mot andra yttre fiender, kan man hava en viss skyldighet att göra det mot smittsamma sjukdomar, och det är icke djurägarnas skull, att det icke varit tillräckligt stränga åtgärder i god tid vidtagna för att förhindra smittans hitförande och spridande. Jag tror, att man bör taga försiktigt på denna sak och icke behandla den på det sättet, att, när det gäller jordbrukarna, man låter dem helt och hållet bära kostnader, som borde åligga det allmänna. När denna fråga skall behandlas, tror jag, att den bör ses från mer än en sida.

Herr Sederholm: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att taga ställning till frågan, huruvida nedslaktningsmetoden hade bort tillämpas fortsättningsvis, eller om den borde övergivas. Vi hava i alla fall en erfarenhet sedan flera gånger i fråga om denna sjukdom, när den fått insteg i vårt land, av vilket värde denna nedslaktningsmetod varit för sjukdomens bekämpande, och jag kan icke tillbakahålla den förmodan, att vi kanske haft de största utsikterna, om man fortsatt med denna metod ännu längre än man gjort. Men man måste ju alltid tänka sig, att man skulle kunna komma till en punkt, då de statsekonomiska skälen för upphävande av denna metod bliva så starka, att man måste göra det, och det kan hända, att de kommit ganska snart, om man fortsatt längre.

Vad jag egentligen begärde ordet för, var för att giva uttryck åt den ångslan och oro, som för närvarande råder bland jordbrukarna inom de delar av landet, dit sjukdomen ännu icke nått. Vi förstå, att i och med nedslaktningsmetodens uppgivande ha vårt lands jordbrukare inom dessa delar blivit utsatta för betydligt större risker för smittans spridande, än vad förut varit fallet, dels därför att samfärdseln mellan smittade och icke smittade områden tämligen obehindrat pågår, och dels därför att man nu tydligt måste räkna med att hava smitthärdar under en lång tid framåt inom landet.

Jag skulle även vilja giva uttryck åt den förhoppningen, att från statsmakternas sida allt måtte göras för att begränsa denna samfärdsel så mycket som

möjligt, så att faran för smittans spridande i möjligaste mån minskas. Det är klart, att fullständig avspärrning kan man icke göra, men man kan i varje fall minska möjligheterna för smittans spridande så mycket som möjligt. Och det måste vara ett statsintresse att hindra sjukdomens spridande. I den mån jordbrukarna inom de smittade delarna av landet bliva utsatta för åtgärder, som ingripa och skadligt ingripa i deras förvärvsmöjligheter, borde det också vara ett statsintresse att giva dem det stöd och de ekonomiska lindringar, som för det ändamålet behövas. Säkerligen skall detta väl betala sig, om man genom sådan avspärrning eller hämmande av samfärdseln kan begränsa sjukdomens spridning till övriga delar av landet.

Herr statsrådet **Linders**: Det är egentligen endast i ett avseende, som jag anser mig böra ytterligare upptaga kammarens tid, nämligen i fråga om det som interpellanten framhöll, att tiden icke skulle varit så synnerligen väl vald för en omläggning av metoden för den ifrågakvarande kreaturssjukdomens bekämpande. Interpellanten påpekade därvid särskilt, att man hade, i förväntan på förslag till skärpta straffbestämmelser mot dem, som förföre vårdslöst beträffande smittan o. dyl., bort se tiden an, huru dessa skärpta straffbestämmelser skulle komma att verka, innan man beslöt sig för en omläggning av metoden och för en nedläggning av nedslaktningsmetoden i vissa delar av riket. — Ja, vi ha ännu icke de där skärpta straffbestämmelserna, vi ha icke ens förslag därom på vårt bord, så att det hade tydligen blivit en lång väntan. Och jag undrar om många här i riket i detta ögonblick skulle vilja ha det beslut Kungl. Maj:t fattade den 14 sistlidne januari ogjort, då man sett, huru häftigt farsoten i dessa dagar sprider sig. Jag vill fästa uppmärksamheten därvid, att den största smitthärden utanför Skåne, uppe i Älvsborgs län, började göra sig märkbar samma dag Kungl. Maj:ts beslut fattades. Det var tydligen alltför stor risk — jag har framhållit detta i mitt svar till interpellanten — att fortsätta på samma vis, då organisationen brast och icke kunde fylla sina funktioner tillfredsställande vid tillämpning av nedslaktningsmetoden över landet i sin helhet. Samma organisation hade naturligtvis ännu mindre kunnat fylla måttet mot det farsotens våldsammare utbredande, som ägde rum efter det Kungl. Maj:ts beslut fattades.

Det är visserligen sant, att man i andra länder har tillämpat stamping-out-metoden med gott resultat, liksom vi gjort det tidigare, men vi ha icke förut stått i en så brydsam situation som under de första veckorna av det nya året. Det har icke heller ställts samma anspråk på metodens effektivitet och statens ersättningsskyldighet som denna gång, och framför allt har frågan icke kommit att bli brännande på det sättet, att åtskilliga av våra viktigaste avelsdjursbesättningar hade måst skatta åt förgängelsen, varigenom tiotals år för avelsarbetet hade varit förlorade och man varit nödsakad att gripa till igen från början. Ja, innan detta beslut fattades, hade redan i två fall undantag gjorts från nedslaktning, nämligen för besättningarna på Säbyholm och Bälteberga. Likartade avsteg från tillämpning av denna metod ha i England gjorts i fråga om viktiga avelsdjursbesättningar, och man har då upprätthållit isoleringsåtgärder, liksom vi gjort beträffande Säbyholm och Bälteberga. Nu har det gått veckor, sedan beslutet om Säbyholm träffades, men det är icke bekant något sekundärfall, där smittan skulle ha kommit ifrån det isolerade Säbyholm eller annan isolerad gård, så att ett fullständigt utdömande av isoleringsmetoden torde icke kunna göras. Redan med den nedslaktning, som ägt rum i Malmöhus län, har man hört uttalas bekymmer för, huru man för rimligt pris, med rimliga kostnader skall kunna fylla de luckor i kreatursbesättningarna, som uppstått där; då är det givet, att om man valt tidpunkten längre fram och nedslaktat en fjärdedel eller hälften av besättningarna och ändå måst tillgripa en

omläggning, hade det ställt sig mycket bekymmersammare i vissa avseenden än det nu gör. Man kan visserligen bekvämt hålla på, att nedslaktningsmetoden är den mest rationella, om den genomföres hänsynslöst, för att få bukt på sjukdomen, men detta är alltför mycket förenkla hela frågan, emedan även andra synpunkter ha sitt berättigande. Ty håller man alltför oblidkeligt fast vid denna metod, kommer man kanske att utrota kreatursstammen till hälften eller åtminstone till en fjärdedel innan man ger sig. Och då vore glädjen över resultatet säkerligen icke så stor.

Jag ber slutligen att i detta avseende få anföra ett auktoritativt uttalande från medicinalstyrelsens egna sakkunniga, som anmodats att göra undersökningar dels på platsen, dels i andra avseenden, angående mul- och klövsjukan och dess bekämpande. Det är professor Kling och doktor Höijer, vilka i ett till medicinalstyrelsen avgivet yttrande bland annat sagt: »ur smittospridningssynpunkt måste stamping-out-metoden sägas vara den enda rationella och synes böra komma till användning, därest ej oöverstigliga hinder av ena eller andra slaget möta. Nedslaktningsmetoden har också hittills visat sig mycket effektiv å de trakter (t. ex. Öland, vissa trakter i Skåne och Blekinge) där gårdarna legat glest, befolkningen varit mindre tät och persontrafiken mindre livlig. I tätare bebyggda trakter däremot har metoden icke visat sig leda till målet, tydligen beroende därpå, att persontrafiken här varit alltför livlig och svårkontrollerbar.» — Detta yttrande är avgivet i måndags, och det är ett ytterligare belägg på, att regeringen valde en klok medelväg, när densamma drog upp en gräns mellan de områden, där nedslaktning överhuvud taget skulle upphöra, och övriga delar av landet, samt valde denna gräns i de glest befolkade trakterna inom Malmöhus och Kristianstads län, där man kunde tänka, att en nedslaktning av besättningarna skulle kunna tillbakahålla sjukdomen. I Kungl. Majt:s beslut låg också, att man på detta område fortfarande skulle kunna använda nedslaktningen, när det var fråga om sporadiska fall inom områden som så att säga bildade vita fläckar, och att dessutom, när möjligen sjukdomen trängdes tillbaka och endast enstaka fall förekommo, skulle man åter kunna indraga dylikt område till inom råjong för nedslaktningar. Detta senare har, kan man säga, i själva verket redan inträffat uti Ingelstads och Herrestads härad av Kristianstads län. Trots att inom dessa härad för kort tid sedan fanns en farlig smittohärd, har nedslaktning där allt fortfarande kunnat äga rum, sedan man stäckt den mejerismitta, som sett hotande ut.

Naturligtvis kan ingenting bestämt förutsägas i fråga om så vanskliga ting, men jag är fortfarande övertygad, att den utväg vi valde var den riktiga. I fråga om åtgärder, som ytterligare måste vidtagas, dels för att skärpa kampen och dels för att mildra påföljderna i områden, där en mera allmän nedslaktning icke pågår, har jag redan antytt, att åtgärder i sådant syfte äro under övervägande.

Herr Heyman: Herr greve och talman! Rörande den ifrågasatta obligatoriska statliga försäkringen anser jag för min del, att någon sådan icke bör komma i fråga. Förvaltningskostnaderna och kostnaderna i allmänhet för en dylik försäkringsapparat i statens hand skulle otvivelaktigt komma att ställa sig mycket dryga. För motsvarande kostnad kan alldeles säkert förlusten av ett mycket stort antal djur täckas. Mer lämpligt synes mig då vara, att man för detta ändamål använder inom landet redan befintliga enskilda försäkringsorganisationer.

Jag menar sålunda, att i stället för en statlig försäkringsanstalt, vars förvaltningskostnader skulle komma att kräva betydliga belopp, böra enskilda ömsesidiga försäkringsbolag kunna med fördel ordna upp denna sak. Flertalet ömsesidiga bolag bevilja redan nu kreatursförsäkring mot smittsamma sjukdomar,

inklusive mul- och klövsjukan, och premierna för dessa försäkringar, som omfattar såväl mjölken som själva kreaturen, äro icke höga; de röra sig om 1:50 à 1:80 kr. per 1,000 kronors försäkringsvärde. Vid försäkring i dessa bolag iklåda sig emellertid försäkringstagarna automatiskt pro rata parte borgensförbindelser för bolagets hela försäkringssumma inom gruppen. Detta är en omständighet, som naturligtvis innebär en viss risk, och den avhåller också en stor del djurägare från att söka försäkring i dessa bolag mot mul- och klövsjukan.

Jag anser nu, att staten i första hand bör gå in för att begränsa försäkringstagarnas risk vid försäkring i ömsesidiga bolag.

Detta kan ske på så sätt att, sedan bolaget för täckande av ersättningar förbrukat premieintäkterna och reglementsmässiga fonder, skall staten gentemot försäkringstagarna övertaga all uttaxeringsrisk, i den mån denna överskrider, låt oss säga, det dubbla eller tredubbla premiebeloppet, eller om man hellre så vill, ett ungefär motsvarande fixt pris per djur, baserat på 1,000 kronors försäkringsvärde. Staten bör härvid mot garantiförbindelsen tillförlitligt förbinda bolagen att i samma landsdelar hålla enhetliga och på matematiska grunder fotade premiesatser samt lika försäkringsvillkor i övrigt. I denna anordning bör, för så vitt jag nu kan finna, smärre sockenbolag undantagas, men i övrigt torde varje av Kungl. Maj:t oktrojerat bolag efter försäkringsinspektionens hörande kunna komma i fråga.

Sedan Kungl. Maj:t därefter kungjort, att staten gentemot försäkringstagarna iklåder sig dylik risk, torde det inom utsatta områden vara varje djurägarers oeftergivliga plikt att i eget och landets intresse söka dylik försäkring i något bolag. Den som därefter icke gör detta, får ock vara beredd på att taga på sig hela risken.

Ser man nu saken från bolagens sida, medför detta givetvis för dem den stora fördelen, att bolagens försäkringsstock ökas, varigenom, för så vitt jag förstår, statens risk undan för undan kommer att minskas för att kanske slutligen, sedan allt kommit i gång, sjunka ned till ± 0 .

I varje fall sparar staten på denna väg in förvaltningskostnaderna, de enskilda bolagen få luft under vingarna, i stället för att på ett ödesdigert sätt störas i sin verksamhet, och detta utan att statens risk behöver bli vare sig större eller mindre än om staten hade en egen anstalt för dessa försäkringar.

Skulle det emellertid, på grund av garantiförbindelserna av staten, krävas ersättningsbidrag, så bör detta med hänsyn till frågans stora nationella räckvidd täckas med allmänna skattemedel. Jag är sålunda ense med herr Nilsson i Kristianstad, att en på förhand genom uttaxeringar av djurägarna åstadkommen fond för täckande av ersättningar icke bör ifrågakomma. Skulle statens ersättningsbidrag mot all förmodan under något enstaka år stiga till ett mera avsevärt belopp, bör detta lämpligen täckas med tillfälligt lån, som därefter amorteras efter uppjord plan.

Föredrogos bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen; och

nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av § 1 i instruktionen för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen.

Sedan Kungl. Maj:t i nåder utnämnt mig att från och med den 30 januari 1925 vara president i Göta hovrätt, får jag härmed värdsamt avsäga mig förtroendet att vara riksdagens justitieombudsman.

Stockholm den 26 januari 1925.

Nils Lilienberg.

På särskilda propositioner lade kammaren berörda skrivelse till handlingarna och insatte, jämlikt § 68 riksdagsordningen, revisionssekreteraren Erik Gustaf Geijer, som den 23 februari 1924 blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare, i justitieombudsmansämbetet för tiden från och med den 30 innevarande januari, intill dess riksdagen anställt nytt val av justitieombudsman.

Tillika beslöts, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet härom underrättas samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för Geijer såsom riksdagens justitieombudsman, dels till skrivelse till Konungen med anmälan om den sålunda inträdda förändringen, dels ock till vad därom borde införas i riksdagsbeslutet.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 4 instundande februari företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitieombudsmans efterträdare för tiden från och med den 30 innevarande januari, intill dess riksdagen anställt nytt val av justitieombudsman.

Detta förslag antogs.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,59 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 31 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 19, angående pension åt skeppsmättningskontrollören J. A. Anderson;
  - nr 20, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt
  - nr 21, med förslag till lag rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.
-

Justerades protokollen för den 24 och den 27 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades första lagutskottets utlåtanden:

- nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning;
  - nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning; samt
  - nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län.
-

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 13, till Konungen i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av § 1 i instruktionen för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 19 till bankoutskottet, nr 20 till jordbruksutskottet och nr 21 till behandling av lagutskott.

Avgåvos och hänvisades till kammarens första tillfälliga utskott nedannämnda motioner:

- nr 180, av herr *Petrén, Alfred*, angående skyldighet för domstolarna att överlämna rättegångsprotokoll till fångvårdsanstalterna och till de villkorligt dömdas övervakare; samt
  - nr 181, av herr *Pauli*, om upphörande av biskops självskrivna utövande av prokanslersämbetet vid universitetet.
-

Herr *Lindhagen* väckte en motion, nr 182, om befolkningsfrågan.
Denna motion hänvisades till kammarens andra tillfälliga utskott.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade intyg av med. d:r E. Belfrage får undertecknad vörd-
samt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 3 nästkommande
februari t. o. m. den 14 i samma månad.

Stockholm den 31 jan. 1925.

E. Svänsson.

Det åberopade läkarintyget var så lydande:

Ledamoten av riksdagen *E. Svänsson* är på grund av sömnlöshet oförmögen
att delta i riksdagsarbetet 3. 2.—14. 2. 25, vilket härmed intygas.

Stockholm den 30. 1. 25.

Einar Belfrage,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde
avslutades kl. 11,11 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Söndagen den 1 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets memorial nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 1—3.

Herr *Lindhagen* väckte en motion, nr 183, om språkfrågans ordnande vid internationella sammankomster.

Motionen hänvisades till kammarens första tillfälliga utskott.

Herr *Luterkort* väckte en motion, nr 184, om åvägabringande av utredning och förslag rörande rätt för riksdagens ledamöter till fria resor på landets järnvägar.

Denna motion hänvisades till kammarens andra tillfälliga utskott.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 185, av herr *Bergström, David*, m. fl., om vissa ändringar i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen;

nr 186, av herr *Bergström, David*, m. fl., om viss ändring i ordningsstadgan för riksdagens första kammare;

nr 187, av herr *Schedin* m. fl., om utredning rörande sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan, att fortsättningsskola på landet må kunna omfatta endast en årskurs;

nr 188, av herr *Rosén*, om införande i ordningsstadgan för riksdagens första kammare av viss bestämmelse rörande val av riksdagens revisorer för granskning av stats-, banko- och riksgäldsverken; samt

nr 189, av herr *Rosén*, om införande i ordningsstadgan för riksdagens första kammare av bestämmelse om rätt för ledamot av kammaren att tillkännagiva sitt instämmande i inom kammaren hållet anförande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8,08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
